

Глава първа

ОСНОВНИ МЕЖДУНАРОДНИ ПРЕСТЪПЛЕНИЯ

§ 1. Основни международни престъпления – критерии за класификация и видове

Видовете престъпления в международното наказателно право се класифицират по различни критерии, като водещите сред тях е класификация по материален или формално-юридически признак.

Според формално-юридическата класификация, поддържана от Лукашук, се разграничават два вида престъпления:

– Престъпления по общото международно право (престъпления срещу мира, военни престъпления, престъпления срещу човечеството);

– Конвенционални престъпления (тероризъм, вземане на заложници, търговия с роби, търговия с хора с цел проституция, фалшифициране на пари, незаконна търговия с наркотици и културни ценности).

Други автори класифицират престъпленията според субекта. Така Блищенко разграничава престъпления, извършени от държавата, и престъпления, извършени от физически лица. При тази класификация обаче съществената разлика се явява не в това кои са субектът и обектът на посегателството, а в способа на извършването на престъплението и в отговорността, която се предвижда за различните субекти.

Трети автори сочат като критерий за класификация обекта на престъпление. Според родовия обект на престъпното посегателство следва да се определи степента на обществена опасност на извършеното деяние и вида на последното. Така например, Адельханян разграничава следните видове престъпления: престъпления срещу мира, престъпления срещу сигурността на човечеството, военни престъпления, престъпления срещу личните права и свободи на човека, престъпления

срещу обществената сигурност, престъпления срещу здравето и обществения морал, престъпления срещу международната финансово-икономическа система.

Друга класификация, предложена от Карпец и подкрепена от Кудрявцев, се провежда въз основа на правния (нормативния) произход на престъплението, т.е. източникът и способът на формално-юридическата фиксация. По този начин се обособяват две големи групи престъпления – международни престъпления и престъпления от международен характер.

Трудностите при съставянето на Особената част на международното наказателно право се дължат не само на различните разбирания кои видове престъпления са международни, и кои престъпления с международен характер, но и на факта, че в отделните правни системи видовете престъпления са различно формулирани, а така също и определянето на наказанието за тяхното извършване.

Кудрявцев разграничава международни престъпления и престъпления от международен характер според обекта на засягане:

„Международни престъпления са всички престъпления, които заплашват върховенството на закона, мира и международната сигурност на човечеството. В тази група попадат онези видове престъпления, които човечеството е признало за най-тежките престъпления срещу международната общност. Това са преди всичко престъпленията, изброени в Устава на трибуналите Нюрнберг и Токио и признати за такива от Общото събрание на ООН, както и пропагандата към война“⁶⁴.

Към тази група се отнасят и онези видове престъпления, които след края на Втората световна война международната общност признава за международни. Това са агресия, геноцид, апартейд. Относими към групата на международните престъпления, макар и непризнати като такива по силата на международните актове, са екоцид и биоцид. Също така трябва да бъдат посочени: робството и търговията с роби, признати като международни престъпления, и пиратството.

Престъпленията от международен характер същностно се различават от международните престъпления. При тях обектите на посе-

⁶⁴ Кудрявцев В. Н. Цит. съч., с. 90.

гателство са различни. Някои от тях може да се характеризират като подвид на по-опасните престъпления, близки до международните. Това се отнася преди всичко за отвлечането на самолети, нападенията срещу дипломатически представители и взимането на заложници.

Според Иногамова-Хегай понастоящем не съществува система на международните престъпления. Работата по кодификацията на международните престъпления срещу мира и човечеството е възложена на Комисията по международно право към ООН. През 1996 г. на второ четене Комисията утвърждава проект на Кодекс на престъпленията срещу мира и сигурността на човечеството, в който са включени пет международни престъпления:

- агресия;
- геноцид;
- престъпления срещу човечеството;
- военни престъпления;
- престъпления срещу ООН и свързания с Организацията персонал.

Иногамова-Хегай предлага система на международните престъпления, която се основава на международното право и националното законодателство:

- престъпления против мира (агресия);
- престъпления срещу човечеството (геноцид, престъпления срещу човечеството, апартейд; разработване, производство, складиране, придобиване, притежание, използване, продажба на оръжия за масово унищожение);
- военни престъпления (нарушения на законите и обичаите за водене на война, наемници);
- международният тероризъм (отвлечане на въздухоплавателни средства и други незаконни действия срещу безопасността на гражданското въздухоплаване; атаки срещу лица и институции, ползващи се с международна закрила, вземане на заложници, незаконно събиране и използване на ядрени материали, незаконни действия срещу безопасността на морския трафик, терористични атентати, финансиране на международния тероризъм).

В научния труд по Международно наказателно право на Михайлов са очертани два аспекта на международното престъпление. Те са в зависимост от това дали субект на международното престъпление е държавата или индивидът⁶⁵.

Международното престъпление на държавата, наричано още престъпление против мира и човечеството, е предмет на регулиране от международното право. Когато за конкретно деяние липсва изрична регламентация в конвенция, договор, устав или друг международен акт, то същото не може да бъде определено като международно престъпление. Що се отнася до международната наказателна отговорност, държавата не може да бъде неин субект.

Международното престъпление, извършено от физическо лице или група лица, е предмет на регулиране от международното право и от вътрешнодържавното наказателно право. В случаите, в които индивидът се явява субект на международно престъпление, поначало той носи наказателна отговорност по международното наказателно право, а самата реализация на наказателната отговорност се осъществява по вътрешнодържавното право, от международен съд или от постоянен международен наказателен съд.

Обект на посегателство при международните престъпления на държавата са най-важните, решаващите, същностните международни обществени отношения, свързани с мирното съвместно съществуване на държавите и със сигурността на човечеството.

Обект на посегателство при международните престъпления, извършени от физически лица, могат да бъдат не само международният мир и сигурност, но и други съществени елементи на международните правоотношения.

Разграничават се две основни категории международни престъпления на физическите лица⁶⁶:

- престъпления против мира и човечеството (типичните международни престъпления);
- престъпления с международен елемент.

⁶⁵ Михайлов Д. Цит. съч., с. 106.

⁶⁶ Пак там, с. 107.

§ 2. Разграничение от престъпленията с международен елемент

Двете основни категории международни престъпления, чийто субект се явяват физически лица, са типичните международни престъпления и престъпления с международен характер (елемент). Разграничителният критерий между тези две категории може да се изрази в няколко насоки:

– в същността, характера и значението на съответните международни отношения, които се явяват обект на посегателство;

– в степента на увреждане или застрашаване на съответните международни отношения;

– в зависимост от възможните субекти на тези посегателства и взаимоотношението с международните престъпления на държавата;

– в правната уредба на престъпленията по вътрешното и международното право и съотношението между тях;

– в редица особености, свързани с третирането на престъпниците и тяхното наказателно преследване.

Обект на престъпленията против мира и човечеството са основните, същностните и решаващите международни отношения, свързани с поддържането на международния мир и сигурност. В Устава на ООН и в редица международни актове тези отношения са разгледани и регламентирани подробно. Разграничени са три групи престъпления против мира и човечеството:

1. Престъпления против мира;
2. Престъпления против законите и обичаите за водене на война;
3. Геноцид и апартейд.

За разлика от престъпленията против мира и човечеството, **обект на престъпленията с международен елемент са други международни отношения, които се отнасят до съществени области или страни на международното общуване и сътрудничество** (основни права на човека, сигурността на различните видове международен транспорт, безопасността на живота и здравето на човека в между-

народната среда и др.). Известни са редица престъпления с международен елемент като заробване и търговия с роби, търговия с жени и деца, разпространение на порнографски издания, пренасяне и търговия с наркотици, морско и въздушно пиратство и др.

Престъпленията против мира и човечеството разкриват по-висока степен на обществена опасност в сравнение с престъпленията с международен характер (елемент).

Съществена разлика се установява и в сроковете за наказателно преследване на двете категории престъпления. Така съгласно Конвенцията за неприлагане на давност към военните престъпления и престъпленията против мира и човечеството се изключва спазването на законови срокове за привличане и ангажиране на наказателната отговорност за посочените престъпления, докато при престъпленията с международен елемент институтът на давността се прилага. При последните важат общите разпоредби на вътрешното законодателство за наказателно преследване и изпълнение на наказанието. В подкрепа на това се явява и предвиденият в чл. 2, т. 6 от Проекта за конвенция против международния тероризъм 20-годишен давностен срок за наказателно преследване на международния тероризъм.

Съществуват и различия в процесуалния ред за разглеждане на делата при двете категории международни престъпления. Престъпленията против мира и човечеството поначало са подсъдни на националните съдилища, но при определени условия попадат под юрисдикцията на Международния наказателен съд. Престъпленията с международен елемент обаче са подсъдни винаги на националните съдилища.